

Соціологія девіантної та делінквентної поведінки

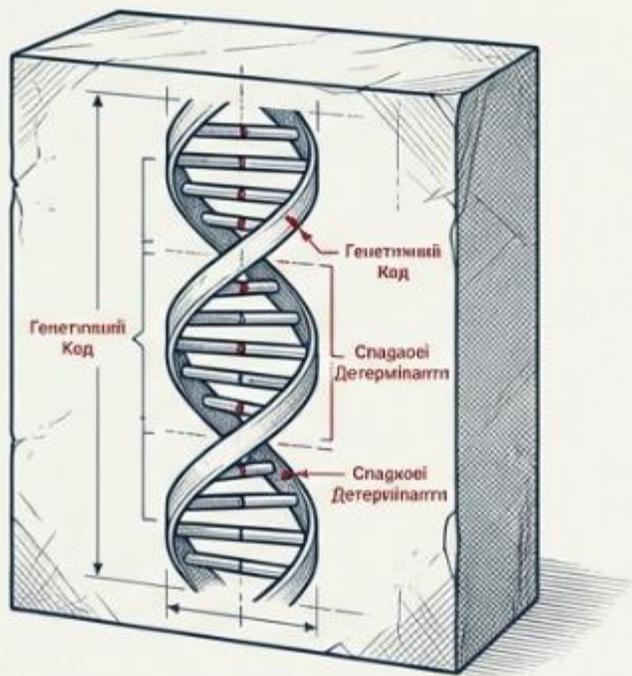

Факультет соціології
та управління

Моральний розвиток особистості та когнітивно-поведінковий підхід

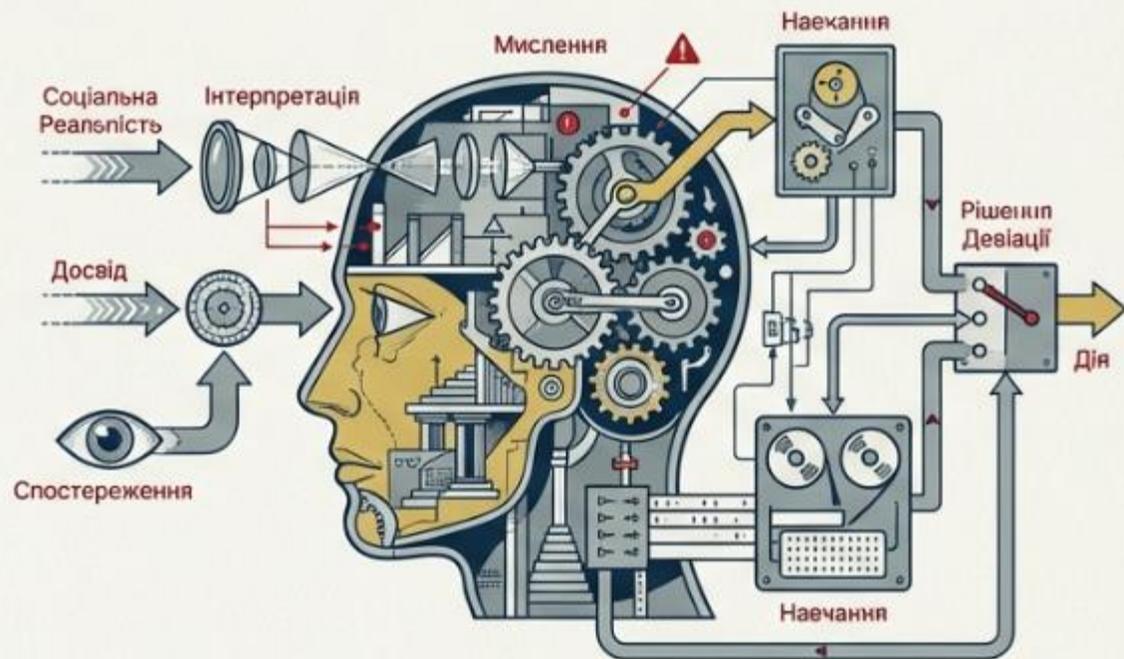
Чому люди порушують правила?

Традиційний погляд

Біологічні фактори або соціальна структура диктують долю.

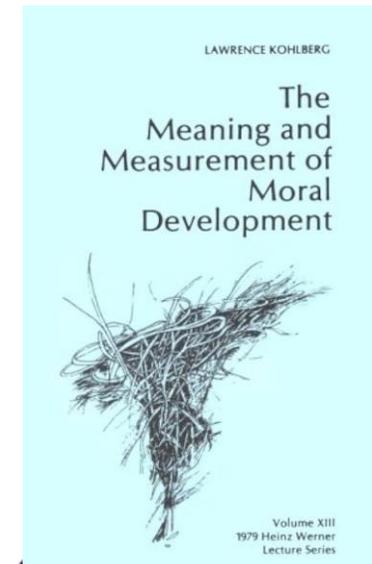
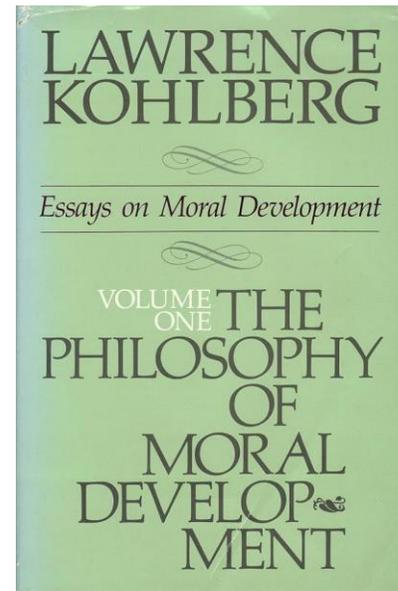
Когнітивно-поведінковий погляд

Девіація — це результат мислення, інтерпретації та навчання.

Пояснення девіантної поведінки неможливе без розуміння того, як індивід мислить, інтерпретує соціальну реальність та приймає моральні рішення.

Лоренс Кольберг
Lawrence Kohlberg
(1927-1987)
американський
психолог, фахівець в
області психології
розвитку, один із
засновників теорії
когнитивизма, у тому
числі теорії розвитку
моральності

1. моральний розвиток дітей здійснюється за певними стадіями;
2. кожна стадія характеризується якісними відмінностями;
3. стадії йдуть в певній послідовності, так що жодна стадія не може бути пропущена і не існує зворотного руху;
4. якісні особливості стадії - це домінуюча характеристика морального розвитку дитини в даний період, при цьому дитина може демонструвати розуміння моралі відповідно вже пройденим стадіям і деколи переходити в своєму розумінні на наступну, більш високу, стадію (але не далі).
5. Перехід дитини на більш високу, стадію неможливий без заохочення, навчання або практики.

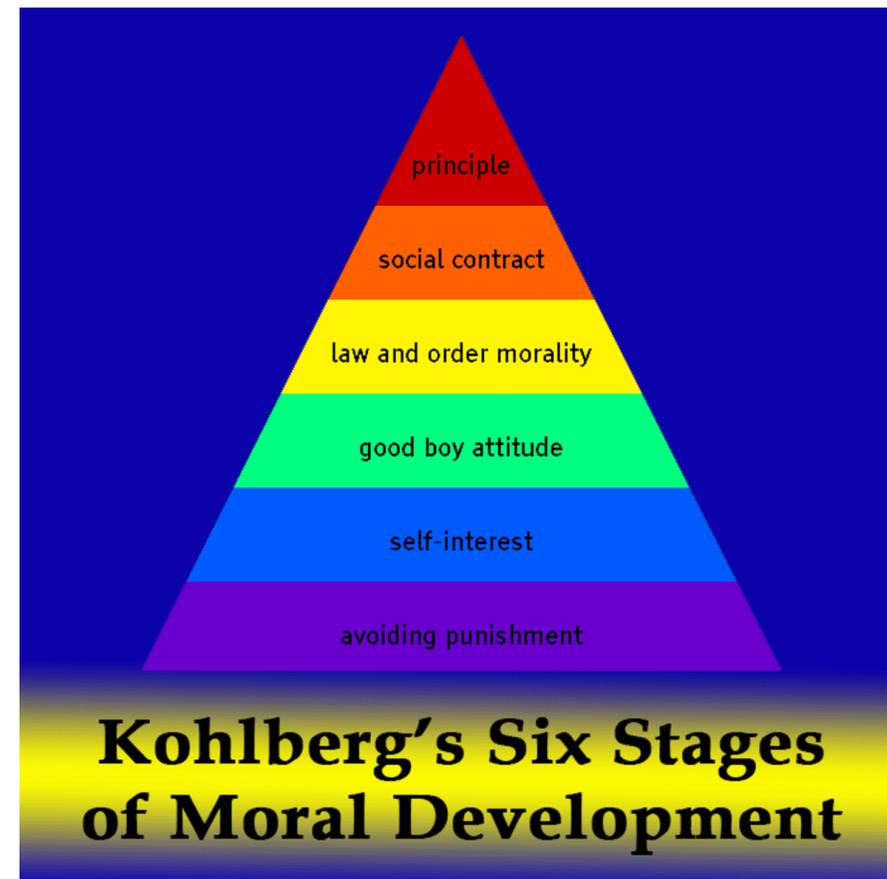

Шість стадій морального розвитку, по Лоренсу Колбергом, визначають наступним чином.

Рівень 1. Доморальний (доконвенціональний, предконвенціональний) рівень - діти поки що не усвідомлюють суті соціальних домовленостей, законів, правил. Моральні судження цього рівня властиві здебільшого дітям 9 років.

Рівень 2. Мораль конвенціональної рольової конформності (конвенційний) - увага зосереджується на суспільних потребах і цінностях, які домінують над особистими інтересами. Основним мотивом моральної поведінки на цьому рівні є підтримання гарних стосунків з оточуючими, прагнення справити на інших позитивне враження.

Рівень 3. Рівень власних моральних принципів (постконвенційний рівень) - особистість на цьому рівні діє у відповідності з соціальним договором або керується універсальними принципами справедливості. Моральні судження такого рівня вимагають високого розвитку формально-логічного мислення, розуміння абстрактних моральних принципів. Він досягається не раніше 20 років і властивий далеко не всім дорослим.

Внутрішній компас: Рівні морального розвитку

Теорія Лоуренса Колберга

Рівень III: Постконвенційний

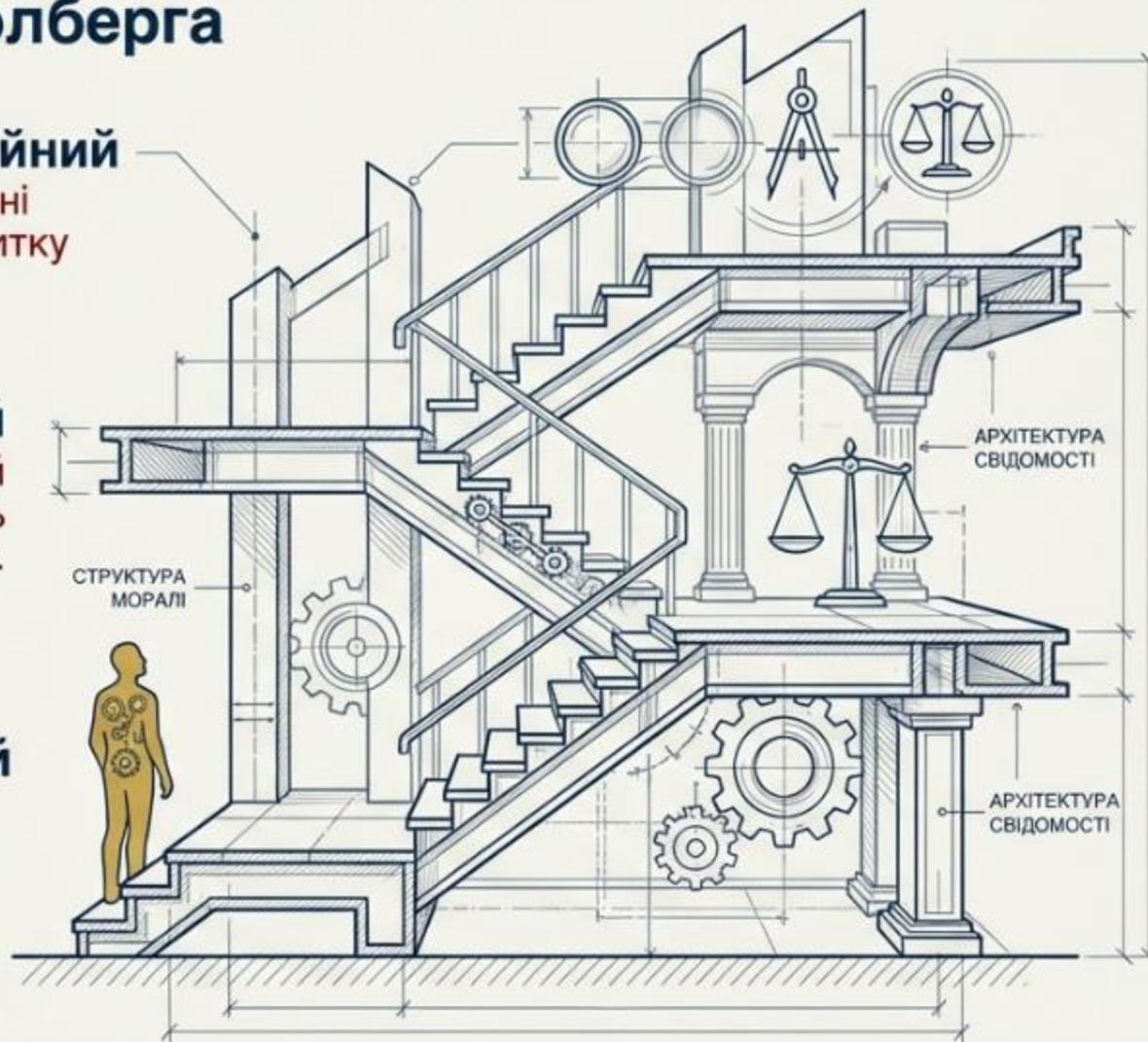
Суспільний договір / Універсальні принципи. Високий рівень розвитку знижує ймовірність злочинів.

Рівень II: Конвенційний

Очікування інших / Соціальний порядок. Більшість дорослих зупиняються тут.

Рівень I: Доконвенційний

Уникнення покарання / Вигода. Делінквентна поведінка часто виникає тут через слабку інтеріоризацію норм.

Шість стадій морального розвитку за Лоренсом Колбергом

Рівень 1. Доморальний (доконвенціальний, предконвенціальний) рівень. Оцінка діяння - на підставі передбачуваних його наслідків.

Стадія 1. Орієнтація на осуду і заохочення (сам результат поведінки визначає, чи правильним воно було). Потрібно дотримуватися моральних правил, щоб уникнути покарань. Девіз: “Правильним є те, що дозволено”.

Стадія 2. Простий інструментальний гедонізм (задоволення власних потреб визначає, що є хорошим). Треба підкорятися правилам заради винагороди або особистої вигоди. Девіз: “Що я буду з цього мати?”

Шість стадій морального розвитку за Лоренсом Колбергом

Рівень 2. Мораль конвенціональної ролівої конформності. Оцінка діяння здійснюється на основі соціальних норм.

Стадія 3. Орієнтація "хороший хлопчик - мила дівчинка" (що подобається іншим, то й добре).

Девіз: "Я хочу бути хорошим"

Стадія 4. Мораль повинності (підтримання закону і порядку, виконання боргу - це добре).

Девіз: "Я буду виконувати свій обов'язок".

Шість стадій морального розвитку за Лоренсом Колбергом

Рівень 3. Рівень власних моральних принципів (постконвенційної рівень). Оцінка на основі власних моральних принципів.

Стадія 5. Мораль угоди і демократичного закону (суспільні цінності та права людини визначають, що добре, а що погано). Девіз: “Я буду жити у відповідності з правилами і законами або намагатимуся змінити їх”

Стадія 6. Мораль, заснована на індивідуальних принципах совісті (що добре, а що погано, визначається індивідуальною філософією відповідно з універсальними принципами).

Девіз: “Я вірю у свої цінності. На тому стою і не можу інакше”.

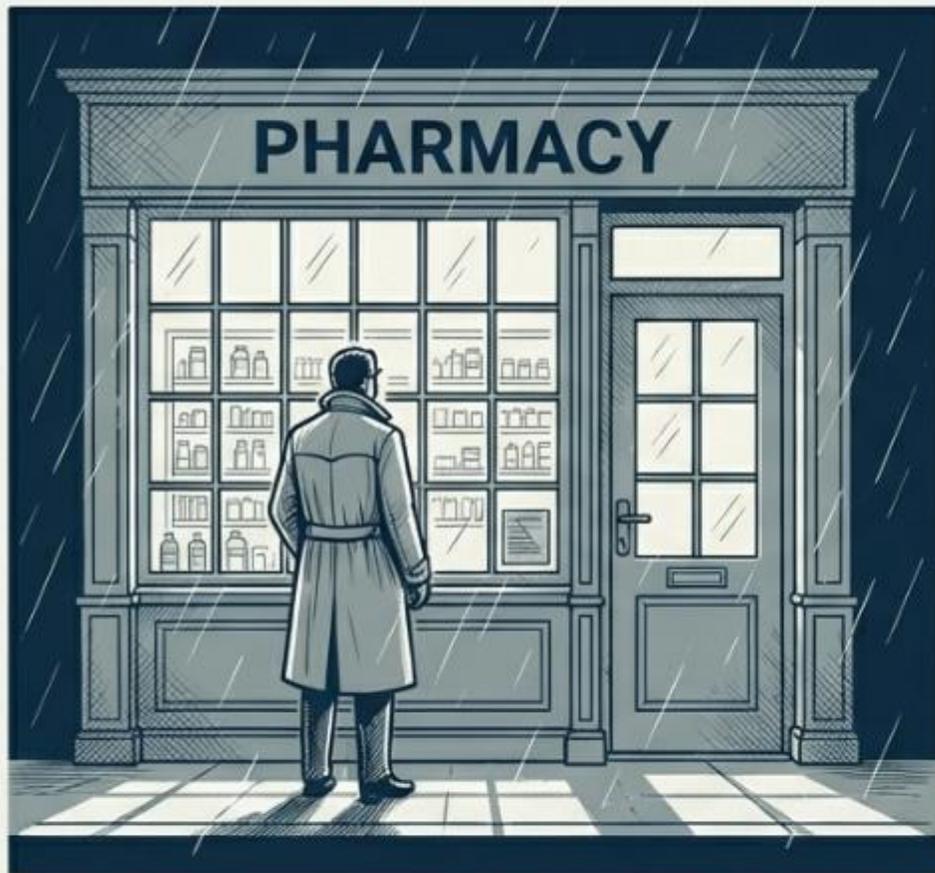
Дилема Хайнца

Heinz Dilemma

Рівень	Стадія	Мотивація поведінки (за дилемою Хайнца)
Доکنونційний	1. Гетерономна мораль (орієнтація на покарання і покору). <u>Для дітей віком від 1 до 5 років</u>	
	2. Інструментальний релятивізм (орієнтація на винагороду). <u>Для дітей у віці від 5 до 10 років</u>	
Конвенційний	3. Міжособистісна нормативна мораль (орієнтація на підтримання гарних стосунків і очікування оточуючих). <u>(8-16 років)</u>	
	4. Орієнтація на підтримку влади і закону	
Постکنونційний	5. Орієнтація на суспільний договір, індивідуальні права і демократично прийняті закони. <u>не раніше 20 років</u>	
	6. Орієнтація на внутрішньо прийняті універсальні моральні принципи.	

Дилема Хайнца: Тест на моральну зрілість

Сценарій: Чи має право Хайнц украсти ліки, щоб врятувати життя дружини?

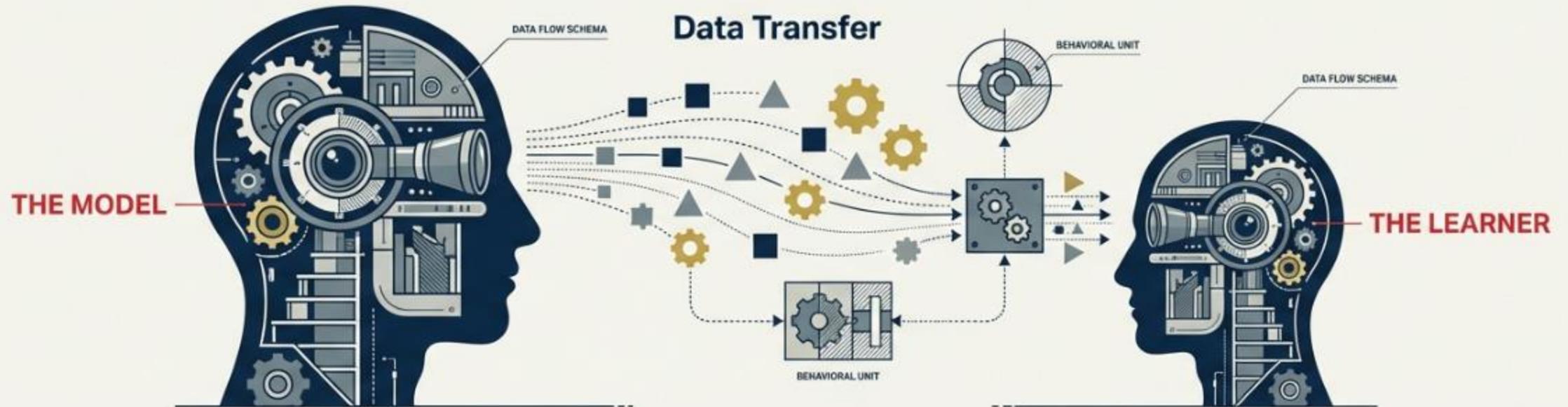

Колберг аналізував не відповідь (так/ні), а аргументацію.

Девіантна поведінка може бути морально виправданою у свідомості суб'єкта, залежно від його рівня мислення, а не лише від формального порушення норм.

Ми — це те, що ми бачимо

Теорія соціального навчіння А. Бандури

	<ul style="list-style-type: none">• Моделювання: Поведінка засвоюється через спостереження за моделями, а не лише пряме підкріплення.
	<ul style="list-style-type: none">• Вікарне підкріплення: Ми вчимося, спостерігаючи за наслідками дій для інших.
	<ul style="list-style-type: none">• Активний суб'єкт: Людина не пасивний об'єкт стимулів, а активний учасник навчання.

Експеримент з лялькою Бобо

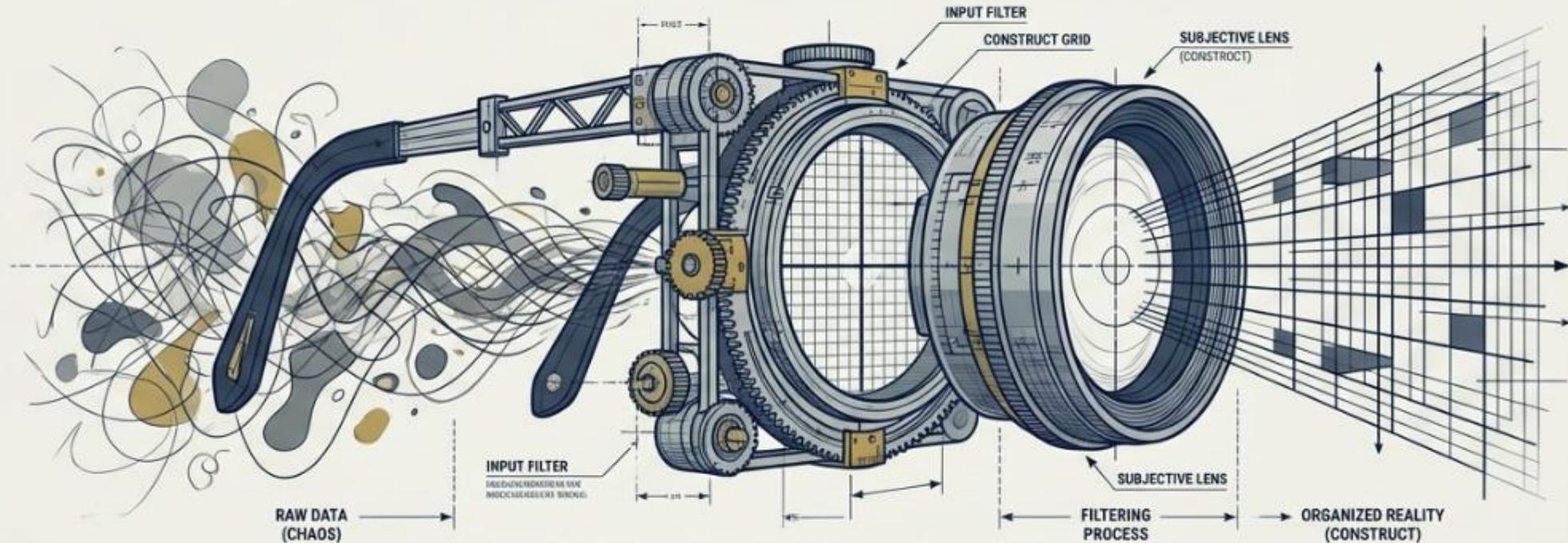

- Суть: Діти спостерігали за дорослими, які агресивно поводитися з лялькою.
- Результат: Діти відтворювали агресію навіть без прямого заохочення.

Делінквентна поведінка часто формується в середовищі, де агресія або злочини соціально винагороджуються (символічно чи реально).

Людина як науковець

Теорія особистісних конструктів Дж. Келлі

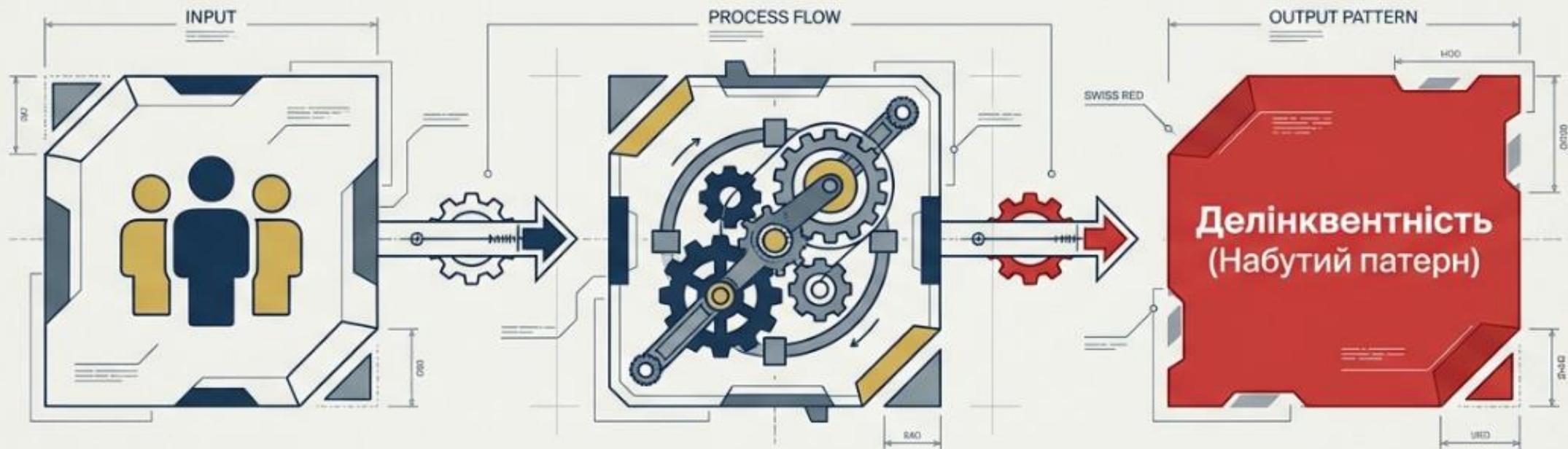
- Дж. Келлі стверджував, що ми конструємо реальність через систему бінарних категорій.
- Поведінка залежить не від об'єктивної ситуації, а від її **суб'єктивного тлумачення**.
- Девіація виникає, коли когнітивні конструкти є **ригідними** або **дисфункціональними**.

Девіантні конструкти: Викривлене картування

Делінквентність у цьому підході є результатом хибного когнітивного картування соціальної реальності.

Як формується делінквентність?

Соціальне моделювання
(Родина, медіа)
+
Криміналізоване оточення

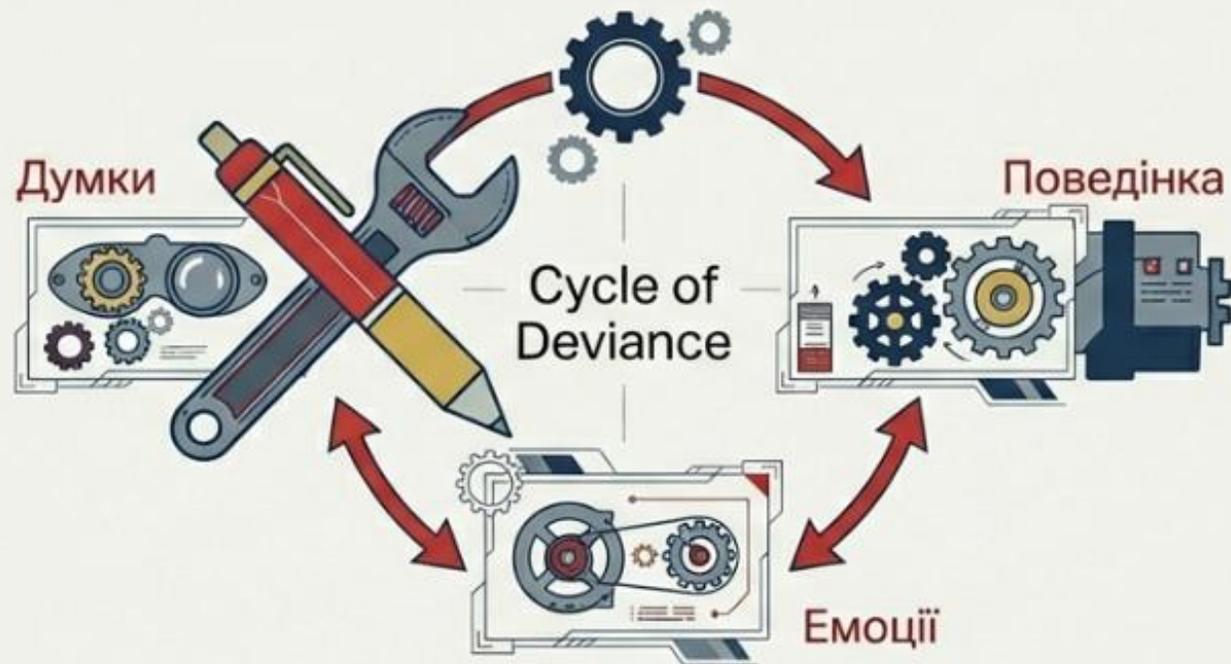
Символічна винагорода
(Статус)
+
Слабкий контроль

Делінквентність
(Набутий патерн)

Делінквентність не є «вродженою», вона — набута.

Зміна сценарію: КПТ

Когнітивно-поведінкова терапія

Девіантні дії підтримуються автоматичними думками.

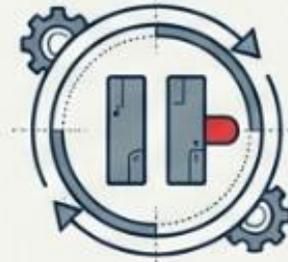
Зміна мислення -> Зміна поведінки.

Акцент на **відповідальності** клієнта за власні зміни.

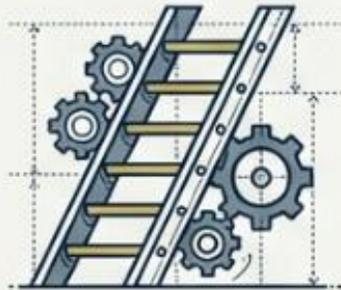
Інструменти змін

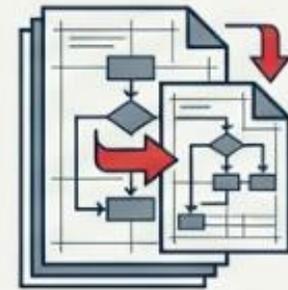
Виявлення когнітивних викривлень
(Виправлення «лінз»).

Розвиток навичок самоконтролю
(Пауза перед реакцією)

Тренування моральних компетентностей
(Підйом по сходах).

Заміна деструктивних моделей
(Нові скрипти).

Застосування: Робота з неповнолітніми, пенітенціарна система, ресоціалізація.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

**Факультет соціології
та управління**

@FSU_ZNU